

*Функции на перифразите
(върху материал от българския и полския език)*

Витка Делева (София)

В статията разглеждат се функциите на перифразите като езикови единици, обозначаващи внеязыкову същност. Използването на перифрази в езиковата практика се изучава на базата на примери на български и полски език. Перифразите отразяват погледа на света на говорителя на даден език. Анализът показва, че описателна фраза се използва вместо собствено име като конкретна езикова стратегия за постигане на комуникативни и експресивни цели.

The present paper discusses the functions of periphrasis as a linguistic unit denoting an extralinguistic entity. It describes the usage of periphrases in the language practice on the basis of examples from Bulgarian and Polish. The periphrases reflect a way of viewing the world by the user of a given language. The analysis shows the substitution of a descriptive phrase for a proper name used by the speaker as a specific speech strategy to achieve the communicative and expressive goals.

Ключови думи: перифраза, дескрипция, собствено име, топоним

Перифразите се налагат в лингвистичната наука през последните десетилетия като обект на семантични и прагматични изследвания. В славистиката са факт и първите речници на перифразите. В рамките на едно десетилетие „Словарь перифраз русского языка (на материале газетной публицистики)“ с автор А. Б. Новиков вече няколко пъти се преиздава, като последното му издание е от 2007 г. Това е достатъчно показателно за интереса към перифразите и популярността им в съвременното езиково общуване. По-подробно ще разгледам в настоящото изложение речника на перифразите в съвременния полски език „Słownik peryfraz czyli wyrażeń otownpuch“ с автор М. Банко (Банко 2002б). През 2009 г. излезе неговото второ допълнено издание, което съдържа два пъти повече на брой перифрази (около 2000) в сравнение с първото издание на речника, датиращо от 2002 г. Самият автор признава, че целта на този лексикографски труд е да се илюстрира потенциалът на езика за осъществяване на една от най-важните му функции – номинативната (Банко 2009: 10). Светът около нас динамично се променя и това неминуемо дава отражение върху лексикал-

ните средства, чрез които назоваваме и описваме обектите и явленията от извънезиковата реалност. Перифразите най-бързо и най-пълно в речниковия запас представят промените в отношенията език – действителност в контекста на сложната взаимовръзка между езиковия знак и неговия интерпретатор. Те имат способността да заместват същинските названия, собствените имена, т.е. да денотират, но и да изразяват, т.е. да конотират определена позиция и оценка на говорещия по отношение на това, което той назовава. Поради тази своя същност перифразите се отличават с много висока честота на употреба в публицистиката, където езиковата практика до голяма степен е свързана с пропагандата на идеи, с манипулация на съзнанието на участника в комуникацията, който е в ролята на слушач и изпитва илокутивната сила на изказването.

В специализираната литература перифразата се разглежда в рамките както на лингвистичната, така и на литературната теория. Все още доста скромно е нейното присъствие като научен проблем в лингвистичните изследвания. Тя е обект на описание и дефиниране като термин предимно в материали от областта на лексикографията и лексикологията. Разбира се, лексикографските описания на терминологичното значение на думата *перифраза* се основават до голяма степен на нейното етимологично значение. Лексемата е от чужд произход и в превод от гръцки език означава ‘описание’ (ГБР 2004: 343). Именно понятието ‘описание’ определя както съдържанието, така и формата на перифразата. Тя е описателна по своята същност и по своята структура като езикова формация, която замества прякото название на обекти и явления от действителността. Като нейна същностна характеристика в българската лексикографска традиция се посочва способността ѝ да назовава лица, предмети, явления индиректно, „посредством техни характерни качества, признаци, особености“ (РЛТБЕ 1999). С термина *перифраза* се описва „замяна на дадена дума с описателен израз“ (РЛТ 2000), „описание на личност, предмет или понятие чрез отличителни дейност, качества или свойства“ (ЕРЛТ 2001). Подобно определение дава и *Речник на българската езиковедска терминология* с ред. Лилия Манолова, според който *перифразата* е „стилистична фигура, с която лицата, предметите, явленията не се назовават пряко, а описателно [...]“ (РБЕТ 1993).

Както става ясно от лексикографските дефиниции, номинационната функция на перифразата не е неин иманентен признак. Възможна е в определен контекст – в контекста на съпоставянето, а също така и на противопоставянето, между пряко и непряко название, между номинация и описание. Разбира се, поражда се въпросът относно причините за възникването и употребата на алтернатива на пряката номинация. Много често причините се свеждат до формалните различия между същинското и дескриптивното название, каквото е перифразата. Традиционно първото е еднословно, а за второто отличителна особеност е многословната струк-

тура, напр. *София и столицата на България, полицаи и пазител на реда, куче и най-добрият приятел на човека*.

Именно с критерия за многословност се изчерпва проблемът за същността на перифразата и се детерминира функционирането ѝ като определен тип номинационна структура не само в лексикографските дефиниции, но и в научнопопулярната литература. В най-известната електронна енциклопедия Wikipedia (<http://www.wikipedia.org>) описанията на перифразата на български, английски, френски, полски и руски език¹ се фокусират именно върху функцията ѝ на първо място да замества название на обекта (в български и руски език), дума (*wyraz* – от пол. език), име, обект (*un nom, un object* – от фр. език) и на второ място да назовава непряко чрез многословно описание. В английската версия на енциклопедията с такова терминологично значение е използвана лексемата *circumlocution*, която в превод на български език означава *заобикалки, извъртания, многоглаголстване* (АБР 1995: 276), а думата *periphrasis* е описана като граматически термин, назоваващ описателни глаголни форми. В статиите от Wikipedia перифразата се дефинира като троп, косвено споменаване на обекта не чрез неговото назоваване, а чрез неговото описание, стилистична фигура.

В сравнителния анализ на всички тези дефиниции се налагат няколко обобщения относно това какво замества перифразата и как функционира в езиковата практика. На първо място тя може да замества название на обект от извънезиковата реалност. В българския и руския вариант на енциклопедията се акцентира именно върху връзката на перифразата като езиков израз с денотата. До голяма степен нейната номинационна функция се интерпретира в контекста на релативистични теории за значението на езиковия знак. На второ място според френската и полската енциклопедична статия перифразата замества дума, т.е. друг езиков знак. Тя се разглежда в рамките на нейните релации с други езикови единици и същностно определящи са парадигматичните връзки, в които тя участва в цялата езикова система. Подобно тълкувание се основава на оперативните теории за значението на езиковия знак и то подчертава конотативната, комуникативно-прагматичната функция на перифразата. На трето място английският източник на информация не разглежда връзката на перифразата нито с денотата, нито с друг езиков знак, а изтъква чисто формални критерии. Нейната роля е да описва нещо просто чрез много думи.

---

¹ <http://bg.wikipedia.org/wiki/>

[%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B0](http://en.wikipedia.org/wiki/Circumlocution)

<http://en.wikipedia.org/wiki/Circumlocution>

<http://fr.wikipedia.org/wiki/P%C3%A9riphrase>

<http://pl.wikipedia.org/wiki/Peryfraza>

<http://ru.wikipedia.org/wiki/>

[%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%B0%D0%B7](http://ru.wikipedia.org/wiki/)

Независимо от това какво точно перифразата замества според всички разглеждани версии на електронната енциклопедия тя осъществява своята задача чрез многословие и то е нейна същностно дефинираща характеристика. Перифразата е алтернатива на онова, което замества – названието на обект, думата или някаква онтологична цялост, като се основава на формалното различие. По своята структура перифразата е всъщност алтернатива на „еднословието“, на една дума (“un mot“ – фр. език, „wyraz“ – пол. език), на нещо просто (“something simple“ – англ. език). Прилагането на формалния критерий за дефиниране на перифразата е в съответствие с различията при определянето на езиковия факт, който тя замества. Вместо прякото назоваване на обекта той бива описван, думата от своя страна се заменя с редица от думи или дефиниция, израз, а понятието – със своето описание. Парадоксално съществуването и употребата на перифразата се разглежда в противовес със стремежа с малко да се изрази много. Сякаш присъствието ѝ в речевата комуникация противоречи на тенденцията към езикова икономия.

Различията във формалната структура между еднословното и многословното название не могат да мотивират необходимостта от различни типове номинации на един и същ фрагмент от действителността в процеса на езиковото общуване. Езикът осъществява своята номинационна функция чрез различни средства. Употребата на една или друга номинационна структура, еднословна или многословна, пряка или индиректна, е обусловена според В. Радева от екстралингвистичните условия и от нуждите на конкретната комуникативна ситуация (Радева 2007: 27–28). Така, както всеки акт на назоваване е свързан с „избор на определящ признак (мотив), актуален в момента на назоваването, който се отразява в семантиката на номинационната единица“ (Радева, пак там), така и присъствието на перифразата в процеса на комуникацията вместо прякото, същинското название на извънезиковия обект е подчинено на определени прагматични цели. Причините за възникването и употребата на перифразата намират отражение в нейната семантична, а не формална структура. Проблемът за функциите на перифразата в езиковата практика е определящ за нейната същност.

В своята дефиниция на перифразата авторът на *Słownik peryfraz czyli wyrażen otownych* залага тезата, че основанията за нейната употреба се свеждат преди всичко до нейната естетическа функция (Банко 2002б). Чрез нея или се постига орнаментация на речта както например чрез перифразата *Kraj Kwitnącej Wiśni* (*Страната на цъфтящата вишна*), която замества географското название *Япония*, или перифразата изпълнява ролята на евфемистичен израз, с който се избягва употребата на нецензурни, вулгарни думи – например използването на евфемизма *francuska choroba* (*френската болест*) вместо названието на болестта *сифилис* (Банко 2002а: 8). С оглед на това дали езиковият израз реализира, или не тази естетическа функция

може да бъде определен като перифраза (Банко, пак там). Според това твърдение присъствието на перифразата в процеса на комуникацията е подчинено на прагматични цели и следователно нейната идентичност трябва да се търси в контекста на реализираната, на конкретната речева ситуация. Перифразата е избор на говорещия човек. Целенасочено е селектирана и използвана, за да функционира като реторично средство. Неслучайно по своето терминологично значение тя много често е дефинирана в специализираните речници (на литературните или на лингвистичните термини) като стилистичен похват, тропа, стилистична фигура, реторическо стилистично средство (вж. КРЛТ 1998, ЕРЛТ 2001, РЛТБЕ 1999), като „описателно изразно средство“ (СТРБЕ 1995). Употребата на перифразата в езиковата практика е прагматично обусловена и зависи от целите, които си поставят участниците в комуникативната ситуация и които в най-голяма степен са свързани с осъществяването на експресивната функция на езика.

Изборът на лексикалния материал в полския речник на перифразите е подчинен до известна степен на субективни и прагматични подбуди и поради това обхваща перифрази, които са най-популярни сред широката аудитория и са най-интригуващи (Банко 2002б: 6). За М. Банко, един от най-авторитетните съвременни полски езиковеди и лексикографи, автор и съавтор на повече от десет речника, най-съществената характеристика на перифразата е свързана с нейното възприемане от участниците в комуникацията и заедно с това с въздействието, внушението, което оказва върху тях. Ето защо той селектира като обект на лексикографско описание и систематизация перифрази, наричани от него конвенционални или такива, които са утвърдени вече в полската съвременна езикова практика като номинационни структури, заместващи същинските названия на обекти от действителността. М. Банко поставя като условие за реализацията на една перифраза наличието на неин еквивалент под формата на пряка номинация. Само в контекста на това противопоставяне между директно и индиректно назоваване е възможно нейното функциониране (Банко 2002а: 6). В духа на подобна теза извън определението *перифраза* остават названия като *химическо чистене/pralnia chemiczna*, *шевна машина/maszyna do szycia*, тъй като еднословна пряка номинация на обектите-денотати отсъства в езиковата конвенция и назоваването им е възможно единствено чрез описателни изрази, които носят информация за тяхното предназначение, функция или особености. В случая дескриптивното название не е резултат от избора на говорещия между различни типове номинации за един и същ обект от действителността. Употребата на перифразите в процеса на езиковото общуване е съзнателен и целенасочен процес, който цели да постигне определено внушение върху адресата, а не само да изпълнява ролята на денотативен израз. Именно актът на разграничаване на перифразата от прякото наименование на денотата, а не изграждането на

отношения на синонимия между тях, е в основата на способността ѝ да замества същинското название на обектите от извънезиковата реалност. Дори в тези случаи, когато перифразата се основава на знание за обекта, което е универсално, общовалидно и емпирично обосновано и поради това предполагащо превес на нейната номинационна функция, присъствието ѝ в комуникативния акт също може да изразява определена оценка на автора по отношение на това, за което се говори.

Не е учудващо, че голяма част от лексикографските единици в полския речник на перифразите, са описателни названия, които заместват имена на географски обекти. При тях връзката с конкретния денотат е аналитична, еднозначна, тъй като се осъществява въз основа на характеристики на обекта, които са обективно дадени. Както може да се очаква много често при перифразите, заместващи топоними, се избира географското местоположение като признак, чрез който описателно се назовава обектът. Примерите за такива перифрази не са малко. По своята граматична структура те представляват номинална фраза, конституирана от съществително име със значение 'държава' или 'град': *kraj nad Wisła/страната на Висла* (= Полша), *kraj nad Nilem/страната на Нил* (= Египет), *kraj nad Balatonem/страната на Балатон* (= Унгария), *kraj nad Bosforem/страната на Босфора* (= Турция), *miasto nad Weltawą/градът на Вълтава* (= Прага), *miasto nad Tamizą/градът на Темза* (= Лондон), *miasto nad Newą/градът на Нева* (= Санкт-Петербург). Вторият елемент на граматичната структура на цитираните перифрази под формата на предложно-именна конструкция в инструментал посочва добре познат географски обект – река, воден басейн, в близост до които се намира съответната държава или град. Така те могат да бъдат еднозначно идентифицирани, тъй като положението им в пространството е географски мотивирано и поради това се опира на общочовешко, емпирично познание за света. Ето защо в посочените по-горе илюстративни примери от полския езиков материал се наблюдава процес на заместване на името на конкретен, индивидуален географски обект чрез негов съществен признак – 'местоположение'. Като се има предвид, че връзката между името и назовавания обект е символна, разглежданите перифрази като еквиваленти на определен топоним в процеса на комуникацията също осъществяват референциална функция, но за разлика от топонима са мотивирана номинация. Притежават способността да имплицират единичност и имат логическата форма на определената дескрипция, която се отнася до обект, за който е изпълнено условието „този единствен х, който притежава свойството Р“ (Гаргов, Косеска-Тошева 1990: 28).

За разлика от собственото име, което има семиотична, но не и семантична стойност, тъй като непосредствено денотира обекта от действителността, перифразата притежава *смисъл* и *значение* (по Фреге). Тя е мотивирана във връзката между езиковия израз и извънезиковата действител-

ност и отразява познание, някаква информация, които говорещият притежава за назовавания обект. В основата на логико-семантичната структура на анализирания перифрази стои съждение, детерминирано от предиката НАМИРА СЕ, напр.: *Прага се намира на река Вълтава, Санкт-Петербург се намира на река Нева, Полша се намира на река Висла*. В състава на перифразата този предикат като характеризиращ елемент в съждението (в логическата традиция) се натовазва с функцията на идентифициращ елемент, което е функция на аргумента. В контекста на семантично-генеративния модел, утвърден в полската лингвистична наука през 80-те години на миналия век (Каролак 1984), цитираните перифрази биха могли да се разглеждат като деривирани аргументни изрази, наричани *пълни определени дескрипции* (Каролак 1984: 43). Това са именни фрази, които възникват в резултат на транспонирането на предикатен израз в позицията на аргумент и се отнасят еднозначно до един единствен обект. Транспозицията е един от механизмите за осъществяване на синтактична деривация, но тя е свързана с възникване на нова логико-семантична структура, различна от тази, в която и предикатът, и аргументът изпълняват своите примарни функции, а именно предикатът описва, а аргументът осъществява референция. Деривираният аргументен израз във вид на перифраза притежава само част от свойствата на същинския аргумент (Каролак, пак там). Различията между тях са преди всичко на семантично равнище, а не на формално-синтактично. В духа на учението на Фреге за значението и смисъла на езиковия израз, в теорията за дескрипциите на Б. Ръсел и в референциалната семантика тези различия се свеждат и описват като основания за разграничаване на собствените имена от останалите денотиращи изрази (дескрипциите според Ръсел). Замяната на топоним с перифраза далеч надхвърля стремежа за избягване на повторения и за внасяне на орнаменти в речта. Изборът на автора да посочи разположението в географското пространство на града или държавата, за които говори, вместо да „цитира“ техните преки названия (собствени имена), няма основания единствено във възможностите на езика за номинация на извънезиков обект и следователно този избор не може да се опише в рамките на езиковата конвенция. Той актуализира, т.е. прави комуникативно значим за дадената речева ситуация точно определен признак на обекта-денотат. Географското местоположение само по себе си е обективно дадена характеристика, но в процеса на селектирането му като идентифициращ признак в езиковата практика то отразява когнитивния опит на човека, начина, по който той категоризира и концептуализира заобикалящия го свят.

Неслучайно най-често избран географски ориентир е реката, тъй като е известно от историята на човешката цивилизация, че селища се зараждат около реки или други водни басейни. Езиковият материал в речника на перифразите на М. Банко показва, че при перифрази, иденти-

фициращи определен град или държава чрез признака ‘географско местоположение’, само единични са случаите, при които няма предикация „намира се в близост до река“ – напр. перифразата *miasto pod Giewontem* се отнася до град Закопане, над който е разположен планинският масив Гевонт, част от Татрите; както и няколко перифрази, които назовават държава с оглед на разположението ѝ в близост до планина. Тези перифрази по своята граматическа структура представляват номинални фрази, съставени от предлог и име, като за разлика от дотук разгледаните перифрази, обозначаващи определена държава, съществителното име *държава* отсъства. Конституент на именната фраза е названието на планината, а предлогът конкретизира положение в пространството по отношение на назованата планина. Такъв пример са перифрази с опорно име *Пиренеи*, заместващи предложно-именни групи съответно с адлативно, локативно и аблативно значение: *za Pireneje* (= do Hiszpanii), *za Pirenejami* (= w Hiszpanii), *zza Pirenejów* (= z Hiszpanii). Този тип перифрази, се срещат и в езика на съвременните български медии и преди всичко в материали със спортна тематика, напр.: вместо *в Испания* се посочва разположението на тази държава върху Пиренейския полуостров: „пресата на Пиренейския полуостров“ (в. „7 дни спорт“), „медииите на Пиренеите“ (в. Дневник); вместо *в Италия* или *от Италия* – се използват предложно-именните фрази: *на Апенините* – „Защитникът е седмият, роден на Апенините...“ (в. Труд, бр. 240) и *от Апенините* – „специалист от Апенините“ (в. Труд, бр. 213). Тъй като много често в спортно състезание се противопоставят състезатели на чисто пространствен принцип – напр. в рамките на едно национално първенство участват състезатели от различни спортни клубове и различни градове на дадена държава, съответно в европейско или световно първенство се състезават спортисти, представящи отделни държави в Европа или в света, затова в езика на спортните новини е много актуално и продуктивно назоваването на град, държава, континент чрез позоваване на тяхното географско местоположение. В публицистичния текст е важно да се избере онзи признак на обекта от действителността, който е актуален в конкретната речева ситуация и чрез който може да се въздейства върху адресата. Ето защо е трудно да си представим, че например в един спортен коментар ще се използва перифраза от типа на: *страната на Сервантес* вместо *Испания*, тъй като тя предполага наличие на познание у зрителя/слушателя/читателя за тази държава в една област, твърде различна от спорта и в този смисъл ще бъде спорна илокутивната сила и комуникативната значимост на тази перифраза.

Разбира се, перифразите, които идентифицират денотата чрез описание на неговото географско местоположение и поради това се появяват в процеса на комуникацията вместо съответния топоним, са базирани на метонимията. В случая пространствените отношения между обектите

служат за обозначаване на денотата. Този тип перифрази въпреки своя „съмнителен статус“ (Банко 2002а: 8) намират с пълно основание място в полския речник на перифразите. Авторът на речника обосновава решението си да ги включи в речниковия корпус уклончиво, изтъквайки способността им да назовават непряко обекта, но същевременно обръща внимание на това, че те нямат изразен метафоричен характер и не се основават на подобие между обектите, а на съпоставимостта им в пространството (Банко 2002а, пак там). Трябва да се отбележи, че М. Банко интерпретира метафората в духа на когнитивната лингвистика и пряко следва идеите в книгата на Дж. Лейкф и М. Джонсън „Metaphors We Live By“ (1980). Метафорите не са само средство на реториката, те преди всичко отразяват начина, по който човек възприема света. Процесът на категоризация, на концептуализация на познанието за действителността, на изграждане на понятия има метафоричен характер. Именно в контекста на такова схващане за метафората М. Банко интерпретира подобие между перифразите и метафорите и в този смисъл трябва да се разглежда и признанието му, че значителна част от селектираните в речника перифрази имат метафоричен характер (Банко 2002а: 1). Това, което обединява перифразите и метафорите, е не само обусловеността им от когнитивния опит на човека, но и от прагматичната им функция в процеса на езиковата комуникация. Все пак и перифразата, и метафората са по дефиниция реторическо изразно средство. Както обобщава И. Паси: „Дори и когато метафората не прибавя нищо към съществуващите знания за света (защото не открива негови нови свойства, аспекти и т.н.), тя допринася за начина, по който той се възприема [...] (Паси 1995: 147). Така също и най-конвенционалните перифрази, лишени от метафоричност, имат способността да конотират смисъл, а не само да денотират обект от действителността. Изборът на перифраза вместо директна номинация е целенасочено и до голяма степен субективно решение на автора. Иначе как биха могли да бъдат обяснени например случаите, когато една и съща перифраза е приложима към няколко различни денотата. Езиковата конвенция не е достатъчно обяснение. Тя е само потенциал, средство, от което се възползват участниците в конкретната речева ситуация. Дори когато за основа на перифразата е избран обективно даден в смисъла на неподлежащ на индивидуална интерпретация признак на обекта, като например неговото местоположение в географското пространство, може да се реализира еднозначна идентификация на денотата само в сътрудничество с контекста и конситуацията. Така например перифразата *miasto nad Dunajem* според полския речник на перифразите е приложима към различни градове, намиращи се на брега на река Дунав: Виена, Братислава, Будапеща, Белград (Банко 2009: 115). Интерпретацията на тази перифраза е възможна само в актуалната кому-

никативна ситуация и спрямо нея подобен тип номинация може да има логическа форма на определена или на неопределена дескрипция.

В това отношение още по-интересен пример са перифразите от типа: *na drugą stronę Tatr* (= na Słowację), *po drugiej stronie Tatr* (= na Słowacji), *z drugiej strony Tatr* (= ze Słowacji). Словакия е описана в пространствена релация с друг обект – Татрите и според цитираните полски перифрази тя представлява пространство, което се намира от другата страна на Татрите (Банко 2009: 288). Както е известно, по границата между Полша и Словакия е разположен планинският масив Татри и тези перифрази са мотивирани от гледната точка на обитателите на полската държава. Те са приложими само в полска езикова среда. Така както пък за жителите на Европа Америка се намира *отвъд океана, зад океана*. В случая еднозначното идентифициране на географския обект не е проблем на езиковата конвенция, на аналитичното значение на езиковите изрази, а е функция от употребата на този езиков израз в процеса на комуникацията.

Безспорно перифразите, изградени върху метонимия, до голяма степен изпълняват своята денотативна функция в сътрудничество с езиковия и ситуационния контекст. За разлика от тях перифрази, също заместващи топоними, но с изразен метафоричен характер като *kraj samurajów/царната на самураите* (= Япония), *wyspa Afrodyty/островът на Афродита* (= Кипър), *Wieczne Miasto/Вечният град* (= Рим), *królowa Dunaju/царицата на Дунава* (= Будапеща), *Stary kontynent/Старият континент* (= Европа), могат еднозначно да се отнесат до един единствен географски обект, макар признакът, чрез който се осъществява референциалната им функция, да не е предметно-логически. Напротив, тези перифрази отразяват определена оценка по отношение на обекта-денотат. Тази оценка е универсална и конвенционална. Конвенционалността ограничава интерпретативния характер на перифразата. На определението *малкият Париж* се радват няколко полски града – Варшава, Катовице, Слупск (Банко 2009: 107), а с израза *Северната Венеция* се назовават няколко града в северна Европа, разположени в близост до море, река, върху остров и набраздени от плавателни канали – Амстердам, Стокхолм, Санкт-Петербург (Банко 2009: 222). Перифразите, основаващи се на образ или метафора, представят и утвърждават един стереотипен образ на действителността, а стереотипите са в конкретния език. Говорещият, използвайки подобен тип перифрази, може само да цитира този стереотипен образ, но трудно би могъл да внуши субективна оценка по отношение на назовавания обект. Връзката между денотата и перифразата се е реализирала преди и извън конкретната речева ситуация и в този смисъл конотацията тук е предвидима. Така проблематичните според Банко перифрази, изградени върху метонимия и лишени от метафоричност и преносно значение, изпълняват реторически задачи с оглед на дадената речева ситуация. Те са показателен пример

за това, че перифразата представя избора на говорещия човек и изразява неговата субективна оценка по отношение на това, за което се говори. Смиcълът на перифразата се създава не толкова в езика, колкото в процеса на комуникацията.

Б и б л и о г р а ф и я

- АБР 2000: *Английско-български речник*. Велико Търново: Абагар, 2000.
- Банко 2002а: М. В а њ к о. *Peryfrazy w naszym życiu*. – *Poradnik Językowy*, 2002, № 9, 3–23.
- Банко 2002б: М. В а њ к о. *Słownik peryfraz czyli wyrażeń omownych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2002.
- Банко 2009: М. В а њ к о. *Słownik peryfraz czyli wyrażeń omownych. Wydanie II zmienione*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2009.
- Гаргов, Косеска-Тошева 1990: В. К о с е с к а-Т о ш е в а, Г. Г а р г о в. *Българско-полска съпоставителна граматика*. София: БАН, 1990.
- ГБР 2004: *Гръцко-български речник*. Велико Търново: Абагар, 2004.
- ЕРЛТ 2001: *Енциклопедичен речник на литературните термини*. София: Хейзъл, 2001.
- Каролак 1984: S. K a r o l a k. *Składnia wyrażeń predykatywnych*. – In: Z. T o p o l i ń s k a, M. G r o c h o w s k i, S. K a r o l a k (eds.) *Gramatyka współczesnego języka polskiego, t. I. Składnia*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1984, 11–211.
- КРЛТ 1998: *Кратък речник на литературните термини*. Варна: Хирон РН, 1998.
- Лейкъф, Джонсън 1980: G. L a k o f f, M. J o h n s o n. *Metaphors We Live by*. Chicago: University of Chicago Press, 1980.
- Паси 1995: И. П а с и. *Метафората*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1995.
- Радева 2007: В. Р а д е в а. *В света на думите*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2007.
- РБЕТ 1993: *Речник на българската езиковедска терминология*. София: БАН, 1993.
- РЛТБЕ 1999: *Речник на лингвистичните термини в българския език*. София: Наука и изкуство, 1999.
- РЛТ 2000: *Речник на литературните термини*. Варна: Зограф, 2000.
- СТРБЕ 1995: *Съвременен тълковен речник на българския език*. Велико Търново: Абагар, 1995.

В и т к а Д е л е в а (София)
e-mail: vitka.deleva@gmail.com